

omonimlardir. Qozog'iston toponimiyasida *sari* "keng, cho'zilgan" degan ma'noni ifodalaydi [2:51]. Tojikchaforscha *sari* – bosh, yuqori ma'nolarida keladi, ostona yoki qirg'oq shaklidagi mo'g'ulcha shakli, taraf, tomon, yo'nalish turini anglatuvchi *sari* so'zi ham mavjud. Quyi Qashqadaryo turkmanlarining *sariq-sari* urug'i bor, mang'it, batosh, qo'ng'iroq va boshqa urug'larning ham *sari* - *sarig'* nomli urug'i bo'lgan. Toponimning ikkinchi tarkibini hosil qilgan qiya – qoya so'zining o'zgargan shakli. Sariqiya (aslida Sariqoya) bosh qoya, baland, yuksak cho'qqi, tik qoya mazmunini ifodalaydi. Sarig'o'rim toponimi Sariqiya toponimiga shaklan o'xshash va mazmun jihatdan ham sinonimdir. Yag'nob tilida g'or, so'g'd tilida g'ar – yirik dumaloq tosh [4:61] ma'nosida qo'llaniladi. Demak Sarig'o'rim oronimi ham tog' yuqorisi, balandlik ma'nosida qo'llanilgan bo'lib, joyning relyef xususiyatini o'z nomida namoyon etadi.

Dehqonobod tumani Beliboyli qishlog'ining janubida ajoyib shaklga ega bo'lgan Qopqoqli Ovuz tog'i joylashgan bo'lib orografik tuzilishi xuddi qopqoq og'zidek, oval shaklga ega bo'lganligidan shu nom bilan atalgan.

Kichik O'radaryo vodiysining janubi-g'arbida o'rtacha balandlikdagi Oqboshtog' joylashgan. Uning maksimal balandligi 2172 metrga yetadi. Toponim tarkibi oq+bosh: turkiy tillarda oq-baland, yuksak, qorli tog', bosh-oronimiyada baland tog', tog'ning baland qismi, tog' cho'qqisi. Oqbosh topasosga keyinchalik turdosh ot nomi bo'lgan *tog'* so'zi qo'shib Oqboshtog' nomini olgan. Mahalliy aholi hozir ham Oqbosh deb atashadi. Oqboshtog' - baland tog' mazmuniga ega.

Bobosurxon tog'ining g'arbdagi davomi hisoblangan Kaypantog' ham xuddi yuqoridagi toponimik mazmunning o'zginas. Qadimgi eroniy tilda *kaufa*-tog', baland tog', -on, -an suffiksi mavjudlikni bildiradi. Kaypantog' - baland tog', yuksak tog' demakdir. Dehqonobod shaharchasidan g'arbdagi Odamtosh tog' massivi (balandligi 1279 metr) nomi o'xshatish asosida nomlangan. Tog'ning baland qoyali qismi uzoqdan qaraganda odam ko'rinishiga o'xshaganligi uchun unga shu nomni berishgan, *tosh* termini esa tog' yoki qoya ma'nosida qo'llanilgan. Dehqonobod tumanining janubiy qismida Ellikbosh tizmasi joylashgan. Tog' atrofida keskin ko'tarilgan bo'lib, cho'qqi va qoyalari uzoqdan qaraganda ham yaqqol ko'rinish turadi. Shu tufayli mahalliy aholi tog'ni sercho'qqi tog', cho'qqi va baland qoyalarga serob tog' ma'nosini beradigan Ellikbosh nomi bilan atashgani bejiz emas.

Xulosa. Geografik atamalar har qanday regional toponimiyaning asosini tashkil etadi. Geografik atamalarni, xususan har bir atamaning mahalliy aholi nutqidagi ma'nosi va funksiyasini, toponimiyadagi mavqeyini o'rganmasdan turib regional toponimiyani lingvistik jihatdan to'g'ri izohlash mumkin emas. Shuning uchun joy nomlarini, xususan, oronimlarni (tog'lar, yassitog'lar, tog' cho'qqilar, qirlar, vodiylar, tekisliklar nomlari) geografik jihatdan o'rganish, ilmiy tadqiq qilish dolzarb hisoblanadi. Dehqonobod tumani oronimlarining ko'pchiligi relyefning muayyan xususiyatlarini o'z nomida asrlar davomida ma'naviy boylik sifatida saqlab kelmoqda hamda ular geografik tadqiqotlarning muhim manbai sifatida qadrlanmoqda.

Adabiyotlar

1. Bartold V.V. Sochineniya. Raboti po otdelnim problemam istorii Sredney Azii. t. II ch.2. - M.: «Nauka», 1964. -S. 659.
2. Do'simov.Z., Egamov X. Joy nomlarining qisqacha izohli lug'ati. –T.: «O'qituvchi», 1977. 174- b.
3. Koshg'ariy M. Devonu lug'otit turk (Turkiy so'zlar devoni). III jild. –T.: 1963.
4. Nafasov T. O'zbek nomnomasi. -Qarshi: «Nasaf», 1993. 152-b.
5. Nafasov T. O'zbekiston toponimlarining izohli lug'ati. – T.: «O'qituvchi», 1988. 288-b.
6. Nafasov T. Qashqadaryo qishloqnomasi. –T.: «Muharrir», 2009. 432-b.
7. Hasanov H.H. O'rta Osiyo joy nomlari tarixidan. – T.: «Fan», 1965. 17-b.

REZYUME. Ushbu maqolada geografik tadqiqotlarda ko'pincha obyekt vazifasini bajaradigan relyef shakllarini ifodalovchi orografik terminlarning toponimlar hosil bo'lishidagi ahamiyati Dehqonobod tumani toponimlari misolida yoritib berilgan. Hudud oronimlarini hosil qilgan orografik terminlar ilmiy tahlil qilingan va shu asosda toponimlarning etimologiyasi aniqlangan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье на примере топонимов Дехканабадского района подчеркивается значение орографических терминов, представляющих формы рельефа, которые часто служат объектом географических исследований, в формировании топонимов. Научно проанализированы орфографические термины, образовавшие топонимы региона, и на этой основе определена этимология топонимов.

SUMMARY. In this article, the importance of orographic terms representing relief forms, which often serve as an object in geographical research, in the formation of toponyms is highlighted on the example of the toponyms of Dehqanabad district. The orographic terms that formed the toponyms of the region were scientifically analyzed and the etymology of the toponyms was determined on this basis.

SAKRAL GEOGRAFIYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

I.B.Safarov – o'qituvchi

Qarshi davlat universiteti

Tayanch so'zlar: sakral, muqaddas, qadimiy, urug', qabila, makon, sirli joylar.

Ключевые слова: сакральный, священный, древний, клан, племя, пространство, мистические места.

Key words: sacral, sacred, ancient, seed, tribe, space, mysterious places.

Qadim davrlardayoq vujudga kelgan geografik tasavvurlarning negizida sakral tasavvurlar turadi. Tarixiy jarayonlarga noan'anaviy qarash uchun ilmiy muomalaga "sakral" (lot. *sacer* yoki *sakri* - muqaddas, tabarruk, ibodat, sig'inish, marosim, ilohiy, sirli) tushunchasi kiritilgan [3:891]. Qadimdan mavjud bo'lgan sakrallik (muqaddaslik) tushunchasi va sakral tasavvurlar Yerda oqil insonning mavjudligi bilan chambarchas bo'g'liq. Umuman qadrlanadigan obyektlarning toifasi va majmuasi sifatidagi sakrallik inson psixikasining, xususan inson idrokining muayyan xususiyatlari tufayli shakllanadi. Bundan tashqari, sakrallik ayrim kishilarning ham, hamjamiyatning ham sotsial-psixologik ehtiyojlariga xizmat qilishi lozim.

Sakral obyektlar qadimdan bir hududda yashaydigan urug'lar, qabilalar, xalqlarning yoki juda katta hududdagi qardosh xalqlarning a'zolari uchun birlashtiruvchi rol ni bajargan. Urug'larning sakral joylari oddiy birlashtiruvchi

obyektlar bo'lgan va ular qadim davrlardan buyon aholi manzilgohlari yaqin-atrofida joylashgan, keyinroq esa aholi manzilgohlarida markaziy o'rin tutgan tabiiy obyektlar bo'lgan. Urug'larning muqaddas joylari hududida urug'ning tabarruk yodgorliklari saqlangan.

So'nggi yillarda turli tabiiy va gumanitar fanlar tutashuvida ilmiy izlanishning ko'pdan-ko'p yangi yo'nalishlari yuzaga kelmoqda. O.Shabliy (1993) diniy jabhaning geografiyaviyligini isbot qilgan holda "sakral geografiya" terminini qo'llaydi [4]. Sayyoramizdagi bunday meroslarni o'rganish va asrash yangi integral ilmiy yo'nalishni - sakral geografiyani (*sacred geography, сакральная география*) shakllantirdi. P.V.Shukanovning fikricha, sakral – falsafiy – ilmiy yondashuvlarni tahlil va sintezi asosida sakral geografiya konkret tarixiy va geografik makonda Borliqning muqaddas-an'anaviy namoyon bo'lishini o'rganadi. Sakral geografiyaning

umumiy obyekt yagona sakral makonning tarkibiy qismi sifatidagi geografik qobiq; turli kuchlar va ularga mos keladigan jarayonlar, hodisalar va ruhiy-ma'naviy va axborot-energetik sajiyadagi muqaddas obyektlar sakral geografik tadqiqotning predmetli o'ziga xosligidir [5:3-6].

Sakral geografiya geografiyaning madaniyatshunoslik, tarix (arxeologiya) va boshqa fanlarning tutashuvda shakllangan tushuncha va ilmiy yo'nalish bo'lib, uning o'rganish predmetini yer yuzasining an'anaviy tabiiy komponentlari emas, balki an'anaviy fizikaviy komponentlariga ega bo'lgan geografik makon, aniqrog'i geografiyaning belgilar-simvolik jihatlar yoki sakral landshaftlar tashkil etadi. Sakral geografiyaning shakllanishi sosial-gumanitar sohada makoniy burilish deb nomlanadigan XX asrning so'nggi choragida olimlarning e'tibori zamon kategoriyasini tadqiq qilishdan makonni yangicha o'qishga o'tish bilan bog'liq bo'ldi.

Geografiya fanlari tizimida rivojlanayotgan sakral geografiya integral ilmiy yo'nalish sifatida ko'pgina mamlakatlarda sekin-asta tadqiqotning alohida, mustaqil sohasiga aylanib bormoqda, sakral geografik tadqiqotlar esa tobora dolzarblashmoqda.

Jahonning deyarli barcha xalqlarida qadim zamonlardan buyon sakral (muqaddas va mo'tabar) qadamjolar maqomiga ega bo'lgan obyektlari mavjud. Bunda shaxsning axloqiy-ma'naviy holati, uning ehtiyoji va ularni qondirish muhim ahamiyatga ega. Insonning ilmiy-nazariy va amaliy faoliyatining bu jihatlarini sakral-ilmiy yondashuvdan foydalanish kontekstida, sakral-geografik bilimlarni shakllanishi misolida o'rganish maqsadga muvofiq (Shukanov, 2012).

Insoniyat tog'lar va daryolarga, g'orlarga, toshlarga, daraxtlarga, yo'llarga, buyuk kishilar hayoti bilan bog'liq bo'lgan joylarga va qabristonlarga, kreatsiya joylariga, o'lim bilan bog'liq bo'lgan voqealar sharafiga qo'yilgan haykallarga, kitoblarga, qadimiy inshootlar xarobalariga, ibodatxonalarga va boshqa madaniy, tarixiy va tabiiy meros yodgorliklariga **"sakral joylar"** maqomini beradi. Shuningdek, ajdodlar kulti, davlat hokimiyati, ijodiy geniallik (va genial bo'lgan shaxslar), bilim (ayniqsa mistik tushunchadagi bilim), tabiatning buyukligi, jangovar qahramonlik, madaniyat namoyon bo'ladigan joylar bilan bog'liq obyektlar ham muqaddaslik maqomiga ega bo'lishi mumkin. Sakral joylarni ziyorat qilish niyati, turli diniy marosimlar va amallarni o'z ichiga oladigan diniy amaliyotdir. Shunday qilib, sakral maqomga ega bo'lgan geografik obyektlar jumlasiga benazir kishilarning hayoti va tarixiy voqealar bilan bog'liq joylar, memoriallar, madaniy qadriyatlar (muzey, kutubxona), mashhur tabiiy urochishlar, nufuzli o'quv yurtlari va boshqa joylari ham qaralishi mumkin.

Geografik nuqtai nazardan sakral joylar diniy funksiyani bajaradigan tabiiy-antropogen geosistemalar bo'lib, ular birinchi navbatda insoniyatning diniy ehtiyojlari bilan bog'liq bo'lgan, shuningdek aholining muayyan toifasiga mansub kishilarning bunday joylar bilan munosabatda bo'lishga intilishiga sabab bo'ladigan ziyorat qilinadigan obyektlardir. Hududiy hosilalarning bunday toifasi insoniyat rivojlanishining har bir bosqichda mavjud bo'lgan "sakral joylar" tushunchasiga to'g'ri keladi va barcha hozirgi dinlarda mavjud.

Sakral geografiya – turli geografik obyektlar, muayyan sotsial-madaniy borliqqa, aynan sakrallik toifasiga ega bo'lgan geografik makonning o'zaro nisbati to'g'risidagi bilimlar tizimidir. Sakrallik tushunchasi eng avvalo din va uning bevosita mistikiga taalluqli tomoni bilan bog'liq. Muqaddaslik deyarli hamma vaqt transtsedentlik, mistik va sir bilan bog'liq [2:3].

Sakral geografiyada obyektlarning turlari, ularning geografik o'rni, paydo bo'lishining tarixi, va bu obyektlar bilan bog'liq bo'lgan hozirgi an'analar o'rganiladi. Sakral geografiya – sayyoramizdagi sakrallik toifasidagi muayyan

obyektlarning o'zaro munosabatini aniqlash to'g'risidagi bilimlar tizimi bo'lib, u diniy tizimlardagi hududiy tasavvurlar shakllanishining qonuniyatlarini o'rganadi. Sakral geografiyaning o'rganish obyektlari – turli xalqlar va dinlarning kishilari muqaddas deb hisoblaydigan barcha joylar va narsalardir. Ular – xudo irodasi bilan biror-bir hodisa sodir bo'lgan joylar, barcha zamonlar va kultlarning buyuk avliyolari va ularning safdoshlari dafn qilingan joylar, yo'qolgan dinlarning muqaddas joylari, ko'p yillik ziyorat va zohidlik (tarki dunyochilik) obyektlari, shuningdek kuch joylari deb atalmish joylarda tabiatning ko'rinmas kuchlari yaratgan unikal landshatlardir [1:81-85].

Sakral geografiya – tabiat va madaniyatning birgalikdagi fenomeni, kishilar ziyorat qiladigan tabarruk va muqaddas hududlarning birikmasidir. Quruqlik va suvning qismlari, qurilishlar va mahalliy kishilar ongida muqaddaslik sajiyasiga ega bo'lgan narsalar shunday joylardir. Sakral joylar ziyorat qilish fenomeni mamlakatda keng tarqalgan ritual amaldir. Sakral geografiya - tabiiy, madaniy va tarixiy merosning alohida qadrlanadigan va muqaddas obyektlari to'g'risidagi tarixiy - geografik bilimlar tizimi.

Sakral geografiya – sayyoramizdagi muqaddaslik toifasidagi muayyan obyektlarning o'zaro munosabatini aniqlash to'g'risidagi bilimlar tizimi bo'lib, u diniy tizimlardagi hududiy tasavvurlar shakllanishining qonuniyatlarini o'rganadi. Uning o'rganish obyektlari – turli xalqlar va dinlarning kishilari muqaddas deb hisoblaydigan barcha joylar va narsalardir.

Sakral geografiyaning o'rganish obyektlarini turli xalqlar va dinlarning kishilari muqaddas deb hisoblaydigan barcha joylar va narsalar tashkil etadi. Ular – xudo irodasi bilan biror-bir hodisa sodir bo'lgan joylar, barcha zamonlar va kultlarning buyuk avliyolari va ularning safdoshlari dafn qilingan joylar, yo'qolgan dinlarning muqaddas joylari, ko'p yillik ziyoratgohlar va zohidlik (tarki dunyochilik) obyektlari, shuningdek kuch joylari deb atalmish joylarda tabiatning ko'rinmas kuchlari yaratgan unikal landshatlardir.

Sakral geografiyaning o'rni dinning jamiyatdagi roli bilan belgilanadi. Shu sababli fanning bu tarmog'i madaniy geografiya va xizmat ko'rsatish geografiyasi oralig'ida turadi. Sakral geografiya madaniy geografiyaning bo'limlaridan biri deb hisoblash qabul qilingan. Sakral geografiyaga doir yozilgan ishlarning ko'pida u mazmuniga ko'ra batamom kulturologik soha bo'lib, badiiy ijodiy, diniy san'at va diniy falsafa, madaniy-tarixiy tadqiqotlarni sintez qiladi. Zero, dinning o'zi insoniyat ma'naviy madaniyatning eng muhim jabhalaridan biri hisoblanadi, uning mavjudligi (faoliyati) – bu dastavval ishlab chiqarish va sakral xizmatlarni iste'moli.

Xulosa, takliflar, tavsiyalar. Geografiya fanlari tizimida rivojlanayotgan, tabiiy, madaniy va tarixiy merosning alohida qadrlanadigan va muqaddas obyektlari to'g'risidagi tarixiy –diniy - geografik bilimlar tizimi bo'lgan sakral geografiyaning vazifalariga muqaddas, alohida qadrlanadigan joylarni, kishilarning muayyan hamjamiyati nazarida ilohiy ahamiyat kasb etadigan diniy yodgorliklarni, muayyan hududda (mamlakatda) diniy vaziyatning shakllanishining tarixiy-geografik jihatlarini, makoniy tasavvurlarning ayrim turlarini (sistemalarini) – diniy tizimlaridagi tasavvurlar shakllanishining qonuniyatlarini o'rganish kiradi. Unda sakral obyektlarining har xil turlari, ularning joylanishi, paydo bo'lish tarixi va xalqlar hayotidagi ahamiyati, shuningdek ular bilan bog'liq diniy-marosim amallarining tizimi o'rganiladi.

Sakral meroslarni o'rganish va asrash bilan shug'ullanayotgan sakral geografiyaning vazifalaridan biri – ichki ziyorat va bilish turizmini rivojlantirish, vatanparvarlikni tarbiyalash, kishilarning salomatligini va ma'naviy hayotini yaxshilashdan iborat. Turli mamlakatlarda olib borilayotgan tadqiqotlar sakral geografiyani o'rganishning istiqbolli ekanligini ko'rsatmoqda.

Adabiyotlar

1. Абуллаев С.И., Жанкабилов И.Х., Назаров М.Г. Сакрал география - янги интеграл илий йўналиш. // Ўзбекистон география жамияти ахбороти, 49-жилд. 81-85-б.
2. Лавренова О.А. Культурный ландшафт: от Земли к Космосу. Ноосферная концепция В.И.Вернадского и понятие культурного ландшафта. //Биосфера. Электронный научный журнал. 2003. № 2. Режим доступа: <http://www.ihst.ru/~biosphere/03-2/Lavren.htm>

3. Латино-русский словарь. – М.: 1976. –С. 891.

4. Шаблий О.И., Висьтак А.И. Сакральная география: становление и проблемы развития. // Проблемы территориальной организации общества: тезисы докл. науч. конф. – Пермь: 1993. – С. 27–28.

5. Щуканов П. Сакрално – наукові основи освітнього процесу. – Полтава: 2012. № 3 (122). –С. 3-6.

REZYUME. Ushbu maqolada sakral geografiya tushunchasi va uning predmeti bo'yicha xorijiy olimlarni "sakral geografiya" terminiga bergan ta'riflari, geografiya fanlari tizimida rivojlanayotgan sakral geografiyani mustaqil soha sifatida rivojlanayotganligi, Sakral meroslarni o'rganish va asrash sakral geografiyaning vazifalaridan biri – ichki ziyorat va bilish turizmini rivojlantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar bayon qilingan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье излагаются понятия сакральной географии и определения её предмета, приведенные иностранными учеными к термину "Сакральная география", излагаются предложения и рекомендации по развитию сакральной географии как самостоятельной области в системе географических наук, изучению и сохранению сакрального наследия как одной из задач сакральной географии – развитию внутреннего паломничества и познавательного туризма.

SUMMARY. This article describes the concept of sacral geography and its definitions of foreign scientists for the term "sacral geography", the development of sacral geography as an independent field in the system of Geographic Sciences, the study and preservation of sacral legacies one of the tasks of sacral geography – proposals and recommendations for the development of internal pilgrimage and cognitive tourism.

МЕХНАТ РЕСУРСЛАРИ ВА УНДАН ФОЙДАЛАНИШ

(Сурхондарё вилояти мисолида)

З.Н.Тожиёва – география фанлари доктори, профессор

Н.С.Пардаев – стажёр ўқитувчи

С.М.Хурсанов – таянч докторант

Ўзбекистон миллий университети

Таянч сўзлар: Сурхондарё вилояти, аҳоли, ишлаб чиқариш кучлари, меҳнатга лаёқатли аҳоли, аҳоли сони, аҳоли такрор барпо бўлиши, меҳнат ресурслари, ишчи кучи, иқтисодий фаол аҳоли, иқтисодий нофаол аҳоли, ишсизлик.

Ключевые слова: Сурхандарьинская область, население, производительные силы, трудоспособное население, численность населения, воспроизводство населения, трудовые ресурсы, рабочая сила, экономическое активное население, экономическое неактивное население, безработица.

Key words: Surkhandarya region, population, productive forces, working-age population, population regeneration, labor resources, workforce, economically active population, economically inactive population, unemployment.

Аҳолининг микдори ва таркибини доимо табиий тарзда янги авлодлар томонидан кекса авлодлар ўрнини тўлдириши орқали янгиланиши аҳолининг такрор барпо бўлиши ҳисобланади. Бу жараён аҳоли меҳнат ресурслари ва мамлакат ижтимоий- иқтисодий ҳаётида муҳим аҳамият касб этади. Ҳар қайси мамлакатнинг аҳолиси такрор барпо бўлиши бу унинг ишлаб чиқариш кучлари хусусан, меҳнат ресурслари сифатида намоён бўлади [2]. Аҳолининг такрор барпо бўлиши жамиятнинг мавжудлигини, аҳоли сонини ўсиб боришини таъминловчи жараён ва у бевосита ижтимоий-иқтисодий муҳит билан боғлиқ ҳолда содир бўлади. Аҳоли такрор бўлиши жараёни ҳамда меҳнат ресурслари таркиби ижтимоий муҳит учун ҳам муҳим омил саналиб, айни бир пайтнинг ўзида инсонлар ўз ҳаёти учун зарур нарсаларни яратадилар, хизмат кўрсатади ва ишлаб чиқариш жараёнини ҳам ривожлантиради.

Бозор муносабатларининг ривожланиши айрим назарий тушунчалар мазмунини тубдан ўзгартириб юборди. "Меҳнат ресурслари", "иш кучи" кабиларни шундай тушунчалар жумласига киритиш мумкин [7].

Меҳнат ресурслари дунё микёсида аксарият давлатлар томонидан деярли бир хил таснифланади. Кишилар ёшининг улғайишига қараб меҳнат ресурсларига дастлаб қўшиладилар, сўнгра (ёши ўтгач) ундан чиқадиладар. Кўпчилик мамлакатларда, шу жумладан, Ўзбекистонда 16-59 ёшдагилар меҳнат ресурсларига киритилади. Меҳнат ресурслари ўсиши аҳолининг кўпайишига боғлиқ. Аҳоли таркибида ёшлар қанчалик кўп бўлса, меҳнат ресурслари шунчалик тез ўсади. Меҳнат ресурсларини меҳнатга лаёқатли ёшдаги аҳоли ҳамда иқтисодиётда банд бўлган ўсмирлар ва нафақахўр катта ёшдаги кишилар ташкил қилади. Яъни унга кўра меҳнат ресурслари иккита қисмга ажратиладар, улар иқтисодий фаол ва иқтисодий нофаол аҳолига бўлинади [3]. Мустақиллик йиллари Ўзбекистон Республикасида ҳам Халқаро Меҳнат Ташкилоти тавсия этган аҳолини таснифлаш тизимига ўтилди, унга кўра аҳолини тизимий тақсимлашда мамлакат меҳнат

ресурслари иқтисодий фаол ва иқтисодий нофаол қисмларга ажратилдиладиган бўлди. Меҳнат ресурслари аҳолининг ўз руҳий физиологик ва ақлий сифатлари билан моддий неъматлар ишлаб чиқаришга ёки хизматлар кўрсатишга қодир бўлган меҳнатга лаёқатли қисмидир. Меҳнат ресурслари таркибига фақат иқтисодий фаол аҳолигина эмас, шу билан бирга ҳозирда ишламаётган ва иш қидирмаётган меҳнатга қобилиятли шахслар қиради [8].

XX аср охири XXI аср бошларида Ўзбекистонда меҳнат ресурслари ҳар йили 320-350 минг киши атрофида кўпайиб борди. Уларнинг асосий қисмини меҳнат ёшига қадам қўйганлар ташкил этади.

Аҳоли сони 36,8 млн. (2023 й.) кишидан ортиқ Ўзбекистон қудратли меҳнат ресурслари салоҳиятига эга. Меҳнат ресурслари мамлакатда 19 739,6 минг кишини ёки жами аҳолининг 53,6 фоиздан кўпрогини ташкил этган (2023 й.). Шу жумладан, республикада меҳнатга лаёқатли ёшдаги аҳоли сони 19 585,4 минг киши бўлиб, меҳнат ресурсларига нисбатан 99,2 фоизни, меҳнатга лаёқатли ёшдан кичик ва катта ёшдаги ишловчилар эса 154,2 минг киши бўлиб, меҳнат ресурсларига нисбатан 0,8 фоизини ташкил этади. Ушбу рақамлар республикада меҳнат ресурслар салмоғининг юқори даражада эканлигини кўрсатиб турибди. Меҳнат ресурслари сони ва салмоғи мамлакат турли ҳудудларида турлича тақсимланганилиги билан характерлидир. Жумладан, республика аҳолиси сони кўпайишида муносиб ҳисса қўшаётган жанубий ҳудудлардан сурхондарё бу борада алоҳида ажралиб туради. Сурхондарё вилояти меҳнат ресурслари салоҳияти борасида республикада ўз ўрнига эга вилоятлардан биридир [5]. Аҳолиси 2,8 млн (2023 й.) кишидан ортиқ бўлган Сурхондарё вилояти ўзининг етарли меҳнат ресурсларига эга. Вилоят меҳнат ресурслари сони йиллар давомида мунтазам кўпайиб борган бўлиб, 2010-йилда унинг микдори 1174,1 минг кишини (56,8 фоиз), 2015-йилда 1379,2 минг киши (57,2